

ARQUITECTURA, TEORIA I CRÍTICA

— — —
Marta Llorente

El seminari descriurà quatre enfocaments que es corresponen a concepcions diferents de la funció de la teoria, la història i la crítica de l'arquitectura en el context de la cultura occidental. Els temes que es presenten s'ofereixen com a exemples concrets de la reflexió sobre l'arquitectura en el context de les arts i del saber, del desenvolupament de la ciència i de la societat. Es discutirà a partir d'aquests temes la possibilitat d'establir una mirada històrica, crítica i teòrica sobre l'arquitectura i la seva funció en el context actual:

1.
Mimesi i naturalesa
Harmonia i abstracció
2.
Tècnica, indústria, art i ciència
Llenguatge, escriptura, arquitectura
Història, tradició i revolució
3.
Ciutat i utopia
Espai i experiència
4.
Cultura i cultures

L'objectiu és el d'oferir una imatge temporal, històrica, de les idees que acompanyen la producció de l'arquitectura; així com permetre reconèixer la identitat d'una cultura artística front la possibilitat d'altres formes diferents de concebre les tècniques, les habilitats i l'enginy, els coneixements i els símbols en el camp de la producció i de la transformació de l'entorn.

El curs segueix la progressiva creació d'una imatge teòrica de l'arquitectura que forma part de la història de la nostra cultura en diàleg amb d'altres cultures, l'esdevenir-se històric de les idees que emmarquen la nostra activitat constructiva, que la fan tècnicament possible, junt a l'horitzó sempre present de les utopies i dels ideals que tracten de

Mies van der Rohe: Federal Center, Chicago, 1960-1974/ Alexander Calder: Flamingo, 1974. Fotografia: Marta Llorente.

millorar les condicions del món habitat i construït. S'explorà, finalment, la situació actual de l'arquitectura, entre la producció tècnica i l'artística i, en especial, la de les posicions que ha pres front a la demanda de les societats. Plantejarem les arrels d'aquests processos en el passat per a prendre consciència de la força de la transformació cultural que comporta el pas del temps i per a comprendre les transformacions de la idea d'arquitectura del present. Aquest debat no vol replegar-se únicament al contingut dels discursos i textos acadèmics o erudits, sinó que pretén contemplar una cultura de l'habitar i de transformar l'entorn vinculada a la transformació global de les mentalitats i de la societat.

1. Antiguitat. Idees seminals per a la teoria de les arts
Dos hemisferis de la vida: Theoria, praxis
Reconstrucció d'una possible teoria de la bellesa
2. Edat Medieval. L'àmbit de l'escriptura: text i imatge
El saber en la Edat Medieval
La difícil percepció de la bellesa
Progrés tècnic a la Baixa Edat Medieval
3. Els orígens del món modern. Noves formes de comunicació: el llibre imprès i la difusió del saber
Context: La cultura del Renaixement
El saber en el Renaixement i les arts
4. L'època del barroc. Ciència i art: distintes figures de l'enginy
Orígens de la ciència moderna en el segle XVI i XVII
Europa en el segle XVII
Les arts en l'època del Barroc

5. La Il·lustració: la consciència de la Història

Les formes de coneixement e la Il·lustració

Les ciències

La consciència de la Història

La ciència de l'estètica al s. XVIII

Les arts i l'arquitectura

El naixement de la consciència de l'alteritat cultural i la imatge expansiva del món i de les cultures

6. El segle XIX: formació de les ideologies socials a l'era industrial

El coneixement científic al s. XIX

La ciència de la història i les ciències humanes

La revolució tècnica

- El procés de la industrialització

- La tècnica com a instrument de la ciència

L'art

- El Romanticisme: l'art com a religió

- Estètica de fi de segle

7. El segle XX: l'època de les avantguardes artístiques i de les crisis bèl·liques

El despertar del segle i les primeres formacions d'avantguarda, 1900-1914

La Gran Guerra 1914-1918 i la primera postguerra

La Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial. La immediata postguerra

Nous desenvolupaments de l'art, de l'estètica i de la teoria de les arts

L'arquitectura i l'urbanisme

8. Des de la segona meitat del segle XX cap al present.

L'arquitectura i l'urbanisme a partir de la recuperació econòmica

Des del final de la guerra freda fins al present

Cap a una construcció crítica del present

Bibliografia i fonts documentals

Fonts per a la reconstrucció d'una teoria de l'art a l'Antiguitat:

- Textos filosòfics i científics:

Aristòtil, *Poètica*.

Plató, *Hípies Major; La República; El Timeu; Fedre; El Banquet; Les Lleis*.

- Descripcions i textos històrics. Vides d'artistes.

- Tractats per als oficis: Els deu llibres de l'Arquitectura de Vitruvi:

Vitruvi Polió, M., *De Architectura*, s. I dC.

Fonts medievals per a comprendre la ideologia de les formes diverses de saber; fonts del món dels oficis:

- Llibres sagrats com a testimoni de la ideologia i com a font de la iconografia.

- Textos teològics, filosòfics i morals:

Abelard, P., *Historia calamitatum*, ca. 1132.

Agustí, Aurelius Augustinus, *Confessiones*, 397-398 dC.

Boeci, A. M. S., *De Consolatio Philosophiae*, s. VI dC.

Pseudo-Dionís Areopagita, *De divinis nominibus*, s. VI dC.

Tomàs d'Aquino, *Summa theologiae, I-II*, qq. 22-48, 1265-1274.

- Llibres i textos científics: bestiaris, tractats, cartografia.

- El llibre de Villard de Honnecourt; estatuts de gremis i oficis tardomedievals.

Fonts per a una teoria de l'art del Renaixement:

- La teoria de les arts al segle XV: Alberti, Filarete, Di Giorgio i les edicions vitruvianes:

Alberti, L. B., *De pictura*, 1435.

Alberti, L. B., *De Re Aedificatoria*, 1485.

Averlino, A. (Filarete), *Trattato d'architettura*, 1457-1464.

- La pintura: Leonardo i el Parangó:

Leonardo da Vinci, *Trattato della pittura*, 1498.

- La tractadística clàssica a la Itàlia del XVI: Serli, Vignola, Palladio. Extensió de la teoria clàssica a tot Europa: traduccions de Vitruvi i tractats:

Palladio, A., *I quattro libri dell'architettura*, 1570.

Serlio, S., *Regole generali di architettura*, 1537.

- Les rimes de Miguel Àngel:

Buonarotti, M., *Rime*, 1623.

- Les primeres biografies: Vasari:

Vasari, G., *Le Vite de' piú eccellenti Pittori, Scultori e Architettori*, 1550.

- Altres fonts per a la cultura del Renaixement. Textos neoplatònics: Pico i Ficino; utopies: Moro; els assaigs de Montaigne:

Bruno, G., *De l'infinito universo e mondi*, 1584.

Ficino, M., *De Divino Furore*, 1457.

Machiavelli, N., *Il Principe*, 1513.

Montaigne, M. de, *Journal de voyage de Michel de Montaigne en Italie, par la Suisse et l'Allemagne en 1580 et 1581*, [Publicació pòstuma].

Moro, T., *Utopia*, 1515.

Fonts de la teoria de l'art al Barroc:

- Els acadèmics italians: Lomazzo, Zuccari, Bellori:

Bellori, G.P., *L'idea del pittore, dello scultore e dell'architetto scelta dalle bellezze naturali superiori alla Natura*, 1664.

- Academicisme francès: El classicisme com a racionalisme: Blondel. El classicisme com a naturalisme: Perrault:

Perrault, Ch., *Parallèle des Anciens et des Modernes*, 1692.

- La literatura barroca espanyola com a font per a la ideologia de l'art: Cervantes, Calderón, Quevedo, Gracián:

Cervantes, M. de, *Don Quijote de la Mancha*, 1605-1615.

Gracián, B., *Arte de ingenio, tratado de la Agudeza*, 1642.

- Escrips científics i filosòfics:

Descartes, R., *Les passions de l'âme*, 1649.

Descartes, R., *Discours de la méthode*, 1637.

Bacon, F., *Novum Organum*, 1620.

Fonts bibliogràfiques de la Il·lustració:

Boullée, É.-L., *Architecture. Essai sur l'art*, 1793.

Burke, E., *A Philosophical Enquiry into the Origin of our Ideas of the Sublime and Beautiful*, 1757.

Diderot, D., *Salons*, 1759-1771.

Hume, D., *An Enquiry Concerning the Human Understanding*, 1748.

Kant, I., *Kritik der Urtheilskraft*, 1790.

Laugier, M.-A., *Essai sur l'architecture*, 1753.

Lessing, G.E., *Laokoon, oder über die Grezen der malerei und Poesie*, 1766.

Piranesi, G. B., *Scritti di storia e teoria dell'arte* (Camargo: Sugarco, 1988).

Rousseau, J. J., *Les rêveries du promeneur solitaire*, 1782.

Voltaire, F.-M. A., *Romans et contes*, 1775.

Winckelmann, J.J., *Geschichte der Kunst des Altertums*, 1764.

Fonts bibliogràfiques del segle XIX:

Cerdà, I., *Teoría general de la urbanización*, 1867.

Darwin, Ch., *Journal and Remarks (The Voyage of the Beagle)*, 1839.

Hölderlin, F., *Hiperion, oder der Eremit in Griechenland*, 1797.

Flaubert, G., *Correspondance*, 1887-1893.

Goethe, J. W., *Faust*, 1832.

Goethe, J. W., *Italienische Reise*, 1828.

Goethe, J. W., *Briefe*, 1765-1832.

Hegel, G.W.F., *Vorlesungen über die Ästhetik*, 1842.

Kleist, H. von, *Über das Marionettentheater*, 1810.

Morris, W., *News from Nowhere*, 1890.

Nietzsche, F., *Die Geburt der Tragödie*, 1872.

Ruskin, J., *The Seven Lamps of Architecture*, 1849.

Ruskin, J., *The Stones of Venice*, 1877.

Schopenhauer, A., *Die Welt as Wille und Vorstellung*, 1918.

Wilde, O., *The Critic as a Artist*, 1890.

Wilde, O., *The Decay of Lying*, 1889.

Wölfflin, H., *Renaissance und Barock*, 1888.

Worringer, W., *Abstraktion und Einfühlung*, 1908.

Fonts bibliogràfiques del segle XX:

Adorno, T. W., *Ästhetische Theorie*, [Publicació pòstuma].

Bachelard, G., *La poétique de l'espace*, 1957.

Barthes, R., *Le degré zéro de l'écriture suivi de Nouveaux essais critiques*, 1953.

Benjamin, W., *Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit*, 1936.

Benjamin, W., *Das Passagen-Werk*, [Publicació inacabada].

Braudel, F., *La Méditerranée et le Monde Méditerranéen à l'Époque de Philippe II*, 1949.

Breton, A., *Manifeste du surréalisme*, 1924.

Canetti, E., *Das Gewissen der Worte*, 1974.

Cassirer, E., *Philosophie der symbolischen Formen*, 1923-1929.

Duby, G., *L'histoire continue*, 1991.

Eco, U., *Apocalittici e integrati*, 1964.

Eliot, T. S., *The Use of Poetry and the Use of Criticism*, 1939.

Foucault, M., *Histoire de la folie à l'âge classique*, 1961.

Foucault, M., *Les mots et les choses*, 1966.

Freud, S., *Totem und Tabu*, 1913.

Giedion, S., *Space, Time & Architecture: the growth of a new tradition*, 1941.

Giedion, S., *The Eternal Present*, 1964.

Geddes, P., *Cities in Evolution*, 1915.

Gombrich, E., *Art and Illusion. A Study in the Psychology of Pictorial Representation*, 1960.

Hall, E. T., *The Hidden Dimension*, 1966.

Heidegger, M., *Die Frage nach der Technik*, 1949.

Heidegger, M., *Bauen Wohnen Denken*, 1951.

Kandinsky, W., *Über das Geistige der Kunst*, 1911.

Kandinsky, W. et altri, *Der Blaue Reiter*, 1911.

Le Corbusier, *Vers une Architecture*, 1923.

Le Corbusier, *Quand les cathédrales étaient blanches. Voyage au pays des timides*, 1938.

Le Corbusier, *La Charte d'Athènes*, 1943.

Le Corbusier, *Le Modulor*, 1945.

Leroi-Gourhan, A., *Évolution et Techniques*, 1945-1973.

Lévi-Strauss, C., *Tristes Tropiques*, 1955.

Loos, A., *Ornament und Verbrechen*, 1908.

Merleau-Ponty, M., *Phénoménologie de la perception*, 1945.

Mumford, L., *Technics and Civilization*, 1934.

Mumford, L., *The City in History: Its Origins, Its Transformations, and Its Prospects*, 1961.

Norberg-Schulz, Ch., *Existence, Space and Architecture*, 1975.

Ortega y Gasset, J., *Meditación de la técnica*, 1965.

Panofsky, E., *Idea. Ein Beitrag zur Begriffsgeschichte der älteren Kunsttheorie*, 1924.

Panofsky, E., *Die Perspektive als "Symbolische Form"*, 1927.

Panofsky, E., *Studies in Iconology*, 1939.

Rowe, C. y Koetter, F., *Collage City*, 1978.

Saussure, F. de, *Cours de linguistique générale*, 1972.

Sontag, S., *Against Interpretation*, 1961.

Taut, B., *Die Stadtkrone*, 1919.

Wittkower, R. y Wittkower, M., *Born under Saturn: The Character and Conduct of Artists*, 1963.

**Assignatura de la fase
comú.**

**Especialització en Teoria,
història i cultura del
MBArch : Màster Universitari
en Estudis Avançats en
Arquitectura - Barcelona.**

**5 ECTS
Més informació:**

<http://www.etsab.upc.edu>
<http://thatc.upc.edu>

thtac ETSAB

**Universitat Politècnica de
Catalunya UPC**

**Departament de Teoria i
Història de l'Arquitectura i
Tècniques de Comunicació.**

**ETSAB
Av. Diagonal, 649, Edifici A.
08028
Barcelona.**

Tel. 93 401 64 20

